

Cetatea Cavalerilor

Fondator Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 - 6889

Marii Aliați din timpul celui de-al doilea Război Mondial devin inamici ireconciliabili în timpul Războiului Rece* (1)

Col. r. prof. univ. Dr. Constantin HLIHOR

Până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial nimic nu prevestea o alianță militară și politică între Statele Unite și Uniunea Sovietică chiar păreau a lua un curs imprevizibil în urma deciziei lui Stalin de a semna Pactul de neagresiune cu Germania nazistă în august 1939¹. Invazia sovietică și ocuparea estului Poloniei în septembrie 1939, „Războiul de iarnă” împotriva Finlandei din decembrie 1939, ocuparea Țărilor baltice, anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei l-au determinat pe președintele Franklin Roosevelt să condamne public Uniunea Sovietică ca o „dictatură la fel de absolută ca orice altă dictatură din lume”² și să impună un „embargo moral” asupra exportului anumitor produse către sovietici.

Cu toate acestea, în ciuda presiunii intense de a rupe relațiile cu Uniunea Sovietică, Roosevelt nu a pierdut niciodată din vedere faptul că Germania nazistă, nu Uniunea Sovietică, reprezenta cea mai mare amenințare la adresa păcii mondiale. Pentru a învinge această amenințare, Roosevelt a spus că dacă va fi necesar „se va ține de mână cu diavolul”³. Liderii britanicii percepeau și ei în perioada interbelică Uniunea Sovietică negativ și pe liderii ei ca pe niște dictatori pentru care așa cum afirma Neville Chamberlain „trebuie să aibă cea mai profundă neîncredere”⁴.

W. Churchill i-a definit pe liderii bolșevici în 1919 ca fiind niște „babuini nenorociți ai bolșevismului. O ciumă mai distructivă a vieții decât ciuma bubonică sau ciuma neagră”⁵. În Septembrie 1936 W. Churchill scria, în paginile unui cotidian, că „Regimul lui Stalin căpătase aceleași trăsături antisemite și naționaliste ca și regimul lui Hitler”⁶.

Și totuși intuiția diplomatică și clarviziunea sa în privința evoluțiilor geopolitice viitoare l-au determinat pe W. Churchill ca în relațiile pe care le avea cu ambasadorul sovietic la Londra Ivan Maisky să nu se comporte în acord cu declarațiile publice privind opinia sa despre comunism și Uniunea

*Fragment din lucrarea în curs de apariție *România și proxy wars/războaile prin procură de pe continentul african în timpul Războiului Rece*

¹ A se vedea, Florin Constantiniu, *Între Hitler și Stalin. România și Pactul Ribbentrop-Molotov*, Danubius, București, 1991; *Pactul Ribbentrop-Molotov și agresiunea sovietică împotriva României*. Culegere de documente (1939-1941). Selecția, traducerea și îngrijirea textelor, prefață și note de Valeriu Matei, Ploiești, 2012; Ion Șișcanu, *Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române*, Chișinău, Editura Civitas, 2007; Ion C. Popa, *Fața nevăzută a agresorului. Pactul Ribbentrop-Molotov și urmările lui pentru România*, Semne, București, 2017; Constantin Hlihor, *Pactul Ribbentrop-Molotov. O perspectivă geopolitică pe „durata lungă a istoriei”/The Ribbentrop-Molotov Pact. A Geopolitical Perspective on the „Long Durée of History”*, in **Analele Bucovinei**, Issue Year: 53/2019, Issue No. 2, pp. 521-538.

² Apud, Daniel Immerwahr, *A New History of World War II*, in **The Atlantic**, May 2021 Issue, online <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2022/05/world-war-ii-empire-colonialism/629371/> accesat la 25 ianuarie 2023.

³ Citat de John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2005, p. 3.

⁴ Citat in Patrick J. Buchanan, *Churchill, Hitler, and “The Unnecessary War”. How Britain Lost its Empire and the West Lost the World*, Crown Publishing Group, New York, 2008, p. 287.

⁵ Ibidem, p. 285;

⁶ Ibidem, p. 289.

Sovietică⁷.

În momentul în care Germania a invadat Uniunea Sovietică la 22 iunie 1941 imaginile și percepții negative pe care liderii americani și britanici le-au făcut publice despre URSS și elita sovietică au dispărut ca și cum n-ar fi existat vreodată. În ziua declanșării războiului contra URSS, W. Churchill, în cuvântarea rostită la BBC, a promis sprijin fără echivoc pentru sovietici în lupta împotriva lui Hitler afirmind că "Orice om sau stat care luptă împotriva nazismului va avea ajutorul nostru. Orice om sau stat care mășcăluiește cu Hitler este inamicul nostru"⁸. Era primul un altfel semnal diplomatic transmis la Moscova. Până la sfârșitul lunii iunie, o misiune militară britanică a fost trimisă la Moscova.

La 8 iulie 1941, Churchill i-a trimis lui Stalin un mesaj personal în care afirmă că Marea Britanie va acorda cât mai mult ajutor Uniunii Sovietice și "saluta sosirea misiunii militare ruse pentru a definitiva planuri de viitor"⁹. Aceasta a fost prima dintr-o corespondență de 500 de mesaje cu Stalin în timpul războiului. Până la 12 iulie 1941, Marea Britanie și Uniunea Sovietică semnaseră un acord privind o acțiune comună în războiul împotriva Germaniei¹⁰ în care își promiteau că niciuna dintre părți nu va conduce negocieri separate cu Hitler în legătură cu un armistițiu sau să semneze un tratat de pace fără știrea celeilalte părți. Statele Unite au căutat să ajute URSS în lupta lor împotriva naziștilor încă din primele momente ale agresiunii germane.

Președintele Roosevelt a găsit o modalitate de ajutor prin care să nu implice Administrația sa în conflict. Potrivit biografului Susan Butler, Roosevelt a întrebat cabinetul său ce s-ar putea face pentru a ajuta Uniunea Sovietică, deoarece nu făcuseră parte din Lend-Lease, și a găsit răspunsul său. „La două zile după invazie, Roosevelt a eliberat 39 de milioane de dolari din active rusești înghețate” iar după cinci săptămâni președintele american transmite primul mesaj către Stalin, "asigurându-l că Statele Unite vin în ajutorul națiunii asediate"¹¹.

Schimbarea de ton și discurs a liderilor americani și britanici era imperios necesară pentru a câștiga opinia publică de partea lor iar comunicarea directă esențială pentru o eficientă colaborare politică și militară. și viitorul le-au dat dreptate liderilor britanici și americani. Colaborarea cu Uniunea Sovietică a ajutat SUA și Marea Britanie să obțină victoria asupra inamicilor lor într-un timp rezonabil pentru un război hipermecanizat și cu victime surprinzător de puține, având în vedere amploarea confruntărilor militare¹².

Cooperarea dintre prim-ministrul britanic Winston Churchill, președintele SUA Franklin D. Roosevelt și liderul sovietic I.V. Stalin a fost generată de o percepție corectă a peisajului geopolitic survenit în lume după declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial. Interesele naționale și avantajele geopolitice rezultate din infringerea Germaniei au făcut ca ideologia și convingerile politice să cadă în plan secundar. Fiecare dintre lideri a înțeles faptul că este imposibil să fie învinsă Germania nazistă doar de o singură mare putere. Consecința a fost evitarea considerentelor ideologice pentru o colaborare eficientă. După ce Germania a invadat Uniunea Sovietică, în iunie 1941 Londra și Moscova au devenit aliate apropiate iar câteva luni mai târziu li s-au alăturat și Washington-ul după ce Statele Unite au fost atacate de Japonia la Pearl Harbor. Odată ce s-a constituit Coaliția Națiunilor Unite cei trei lideri au rămas aliați, însă, fără să fie și o încredere totală între ei.¹³

⁷ Ivan Maisky (ed. Gabriel Gorodetsky), *The Maisky Diaries: Red Ambassador to the Court of St James's, 1932-1943*, Yale University Press, New Haven, 2015, pp. 89-125.

⁸ *Winston Churchill: Broadcast on the Soviet-German War*, **Jewish Virtual Library**, online <https://www.jewishvirtuallibrary.org/churchill-broadcast-on-the-soviet-german-war-june-1941> accesat la 25 ianuarie 2023.

⁹ Russian State Archive of Social and Political History, Personal message from Winston Churchill to Joseph Stalin, 8 July 1941, online <https://alliance.rusarchives.ru/personal-message-winston-churchill-joseph-stalin-8-july-1941> accesat la 25 ianuarie 2023.

¹⁰ Ye.A. Kotelenets, M.YU. Lavrent'yeva, *Yezhenedel'nik «Britanskiy soyuznik» – instrument informatsionnoy kampanii protiv SSSR v gody Vtoroy mirovoy voyny/Săptămânalul „Aliatul britanic” - un instrument al campaniei de informare împotriva URSS în timpul celui de-al doilea război mondial*, in **Vestnik RUDN**. Seriya: Literaturovedeniye. Zhurnalistika/ **RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism**, Vol. 24, No. 3, 2019, p. 488.

¹¹ Susan Butler, ed., *My Dear Mr. Stalin the Complete Correspondence between Franklin D. Roosevelt and Joseph V. Stalin*, Yale University Press, New Haven, 2005, p. 4.

¹² Mark Harrison, *World War II: Costs and Results* online accesat la 25 ianuarie 2023. https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/mharrison/war_and_economy/12_ww2_costs.pdf accesat la 25 ianuarie 2023.

¹³ Mark A. Stoler, *Allies and Adversaries: The Joint Chiefs of Staff, the Grand Alliance, and U.S. Strategy in World War II*, The University of North Carolina, Chapel Hill, 2000, pp. XI-XII.

Atacarea bazei navale americane de la Pearl Harbor, de către aviația și marina niponă¹⁴ a determinat Administrația americană să decidă intrarea în război împotriva Axei. A doua zi dimineață, Roosevelt i-a trimis două scrisori lui Churchill informându-l despre dedicarea pe care Statele Unite o au acum față de cauza lor comună. În cuvintele sale, „Astăzi suntem cu toții în aceeași barcă cu tine și cu oamenii Imperiului și este o navă care nu va și nu poate fi scufundată”¹⁵. Până la această dată comunicarea președintelui Roosevelt cu Stalin a vizat problema ajutorului acordat de Administrația americană în domeniul logisticii și a echipamentelor militare. Pe 14 decembrie 1941, Roosevelt, hotărât să-l învingă pe Hitler, i-a scris lui Stalin că ”În opinia mea, este de cea mai mare importanță să se ia măsuri imediate pentru a pregăti calea pentru acțiunea comună nu doar pentru următoarele câteva săptămâni, ci și pentru înfrângerea permanentă a hitlerismului”¹⁶.

Una dintre măsurile preconizate de Roosevelt viza începerea unui vast și complex proces de reconstrucție a percepției americanilor despre URSS și liderii săi. Imaginea negativă a regimului sovietic trebuia pozitivată atât în interiorul propriei societăți cât și în opinia publică internațională. În primii ani după încheierea Primului Război Mondial Occidentul se temea că Rusia bolșevică, primul stat socialist din istoria universală, va exporta revoluția în restul lumii. Ciocnirea de pe străzile Germaniei de la Weimar dintre spartachiști și extrema dreaptă, susținuți de soldați demobilizați care s-au simțit trădați de politicieni, a alimentat acele temeri occidentale. În Statele Unite revoluția bolșevică a produs ceea ce istoricii aveau să definească prima ”spaimă roșie”¹⁷. Această spaimă roșie a fost alimentată de „marile mișcări sociale” (aproximativ 3.600 de proteste cu peste 4 milioane de participanți), revolte rasiale de amploare pe toată Coasta de est a Americii și amenințări la adresa unor oficiali guvernamentali și mari industriași. Aceste tulburări publice au fost puse pe umerii „radicalilor roșii” de către procurorul general al SUA Mitchell Palmer, care a ordonat adunarea și deportarea a peste 10.000 de străini, operațiune intrată în istoria SUA ca ”Palmer Raids”¹⁸. Spaima de comunism trebuia să dispară din mentalul opiniei publice americane iar pentru aceasta era nevoie de un nou *storytelling* pentru revoluția bolșevică și liderii ei.

În editorialul celebrei reviste *Life Magazine* din 29 martie 1943 cititorii puteau să-și facă o imagine despre Uniunea Sovietică. ”Ei [rușii] trăiesc sub un sistem de informații strict controlate de stat. Dar probabil că atitudinea pe care trebuie să o ai față de asta nu este să te entuziasmezi prea mult. Când ținem cont de ceea ce a realizat U.R.S.S. în cei 20 de ani de existență, putem ține cont de anumite neajunsuri, oricât de deplorabile. De altfel, chiar și cu 15 ani în urmă, economia rusă abia se schimbase din vremea țarilor, iar kulacii din stepă încă tratau mașinile industriale moderne ca pe niște jucării noi. În 1929, Uniunea Sovietică nu avea o singură fabrică de automobile sau tractoare și nu producea oțel de calitate superioară sau rulmenți cu bile. Astăzi, U.R.S.S. se află printre primele trei sau patru națiuni în putere industrială. Ea și-a îmbunătățit sănătatea, a construit biblioteci, și-a crescut nivelul de alfabetizare la aproximativ 80% și a antrenat una dintre cele mai formidabile armate de pe pământ. Este sigur să spunem că nicio națiune din istorie nu a făcut vreodată atât de repede. Dacă liderii sovietici ne spun că controlul informațiilor a fost necesar pentru a face această treabă, ne putem permite deocamdată să îi credem pe cuvânt. Noi, cei care cunoaștem puterea libertății de exprimare și necesitatea ei, putem presupune că, dacă acei lideri sunt sinceri în munca lor de emancipare a poporului rus, se vor îndrepta spre libertatea de exprimare – și sperăm în curând”¹⁹. Întreg numărul era consacrat URSS iar pe copertă era fotografia liderului sovietic Stalin realizată de numai puțin celebrul fotograf Margaret Bourke-White.

¹⁴ A se vedea, Stevan M. Gillon, *Pearl Harbor. 7 decembrie 1941, ziua care a schimbat cursul istoriei*, Editura Litera, București, 2013; Florin Vasiliu - *De la Pearl Harbor la Hiroshima*, Editura Dacia Cluj-Napoca 1986;

¹⁵ Francis L. Loewenheim, Harold D. Langley, Manfred Jonas, eds., *Roosevelt and Churchill: Their Secret Wartime Correspondence*, Saturday Review Press, New York, 1975, p. 108, online <https://archive.org/details/rooseveltchurchi00roos/page/n855/mode/2up> accesat la 25 ianuarie 2023.

¹⁶ Susan Butler, *op.cit.*, p. 55.

¹⁷ A se vedea, David S. Foglesong, *America's Secret War against Bolshevism: U.S. Intervention in the Russian Civil War, 1917-1920*, 2nd edition, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2001; Ann Hagedorn, *Hope and Fear in America: 1919*, Simon & Schuster, New York, 2007; Steven C. Levi, *The Great Red Scare in World War One Alaska: Elite Panic, Government Hysteria, Suppression of Civil Liberties, Union-breaking, and Germanophobia, 1915-1920*, Academia Press, Palo Alto, 2010; M.J. Heale, *American Anticommunism: Combating the enemy within: 1830-1970*, JHU Press, Baltimore, 1990.

¹⁸ M.J. Heale, *op.cit.*, p. 72.

¹⁹ *Life*, vol. 14, no. 13, March 29, 1943, pp. 20, online accesat la 11 ianuarie 2023 https://books.google.ro/books?id=A1AEAAAAMBAl&pg=PA13&source=gbs_toc_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

În paginile revistei erau prezentate informații despre popoarele Uniunii Sovietice²⁰, despre Lenin ca "părinte al Rusiei moderne".²¹ „Lenin era cel mai rar dintre bărbați, un om absolut lipsit de conștient și lipsit de egoism, care avea un respect pasionat pentru idei, dar și mai mult respect pentru fapte... Era un om normal, bine echilibrat.” Un om normal, bine echilibrat! Cât de șocant sună astăzi o astfel de afirmație! În schimb, Troțki a fost „un gânditor și un visător... A plecat în exil, lăsând în urmă o rețea secretă de opoziție care s-a străduit ani de zile să submineze guvernul.” Rivalul său, Iosif Stalin, a fost un „om de acțiune proletar tăcut și puternic” care a procedat la „eliminarea fără milă a așa-numitei coloană a cincea troțkiste”²². Despre rolul jucat de liderul bolșevic în prăbușirea regimului țarist autorul acestui articol s-a întrecut pe sine în laude: "Lenin nu a făcut revoluția în Rusia și nici nu a organizat vreun grup de oameni. El a făcut ca revoluția să aibă sens și a salvat-o de în mare parte de nebunia Revoluției Franceze. Este imposibil de imaginat care ar fi fost istoria Rusiei și a lumii dacă nu ar fi trăit"²³.

În paginile revistei *Life* neîncrederea și suspiciunea reciprocă dintre Uniunea Sovietică și puterile occidentale apărute imediat după revoluția bolșevică din octombrie 1918 erau răstălmăcite, evident din interes propagandistic, pentru se rebrendui imaginea regimului sovietic în opinia publică occidentală. Acesta a fost re-construit și în paginile revistei *Life* consacrate URSS și liderului Stalin: "La sfârșitul anilor 20 și începutul anilor 30 amenințarea unei revoluții mondiale a devenit mai mult decât un subiect de discuție. Deși mult temuta Internațională Comunistă s-a întâlnit la intervale la Moscova pentru a conveni asupra unei politici de propagandă la nivel mondial, guvernul sovietic și Stalin s-au ocupat cu repararea instituțiilor internaționale, sperând să evite războiul, astfel încât URSS să poată câștiga putere"²⁴.

Și în Marea Britanie s-a petrecut ceva asemănător SUA în privința construcției și de-construcției imaginii URSS și a lui Stalin în opinia publică. Vom ilustra acest aspect cu câteva exemple. În perioada interbelică și în societatea engleză imaginea Uniunii Sovietice era una deplorabilă cu toate eforturile făcute de adepții stângii radicale. *The Manchester Guardian* a publicat mai multe articole în care au fost prezentate cruntele realități generate de politicile și acțiunile lui Stalin. În primăvara anului 1933, Malcolm Muggeridge, corespondentul Manchester Guardian la Moscova, a descoperit existența unei foamete răspândite provocate de om în Uniunea Sovietică. Călătorind în secret prin Ucraina și Caucazul de Nord, fostul grănar al URSS, a fost îngrozit de scenele de foamete în masă și grămezi de cadavre ale celor care au murit de foame. Cele trei raportaje ale sale – scoase ilegal într-o geantă diplomatică pentru a se sustrage de cenzură – au fost publicate anonim pe 25, 27 și 28 martie 1933. Colegul său jurnalistul scoțian Gareth Jones a publicat și el propriile sale povești despre foametea din Ucraina²⁵. Un editorial al aceluiaș jurnal publica, în ianuarie 1937, ororile la care erau supuși opoziții politici ai regimului Stalin cu focus pe cazul Troțki. Se pleda pentru cauza lui Troțki și se cerea ca acesta să aibă posibilitatea se apere dar să și acuze pe Stalin în fața unei instanțe internaționale imparțiale"²⁶. Imaginea Armatei Roșii în presa engleză era deplorabilă. În paginile ziarului *The Bystander* apărea în ziua de 3 ianuarie 1940 articolul "The Passing Hour: Wartime Comments and Asides" în care se preciza că "Statul Major al Armatei Roșii nu este foarte instruit sau experimentat, pentru simplul motiv că, în 1937 și 1938, tovarășul Stalin a ucis aproximativ trei sferturi din ofițerii superiori ai Armatei"²⁷. Jurnalul londonez "The Sphere" scria în paginile sale în a doua decadă a lunii august 1940 că "Numele și faptele lui Hitler și locotenenții săi, ale lui Mussolini și proxeneților săi, ale lui Stalin și a ministrului său Molotoff, au fost știrile noastre pe prima pagină de mai mult decât vrem să ne amintim, de mai bine de cinci ani"²⁸. Sunt

²⁰ Ibidem pp. 22-29.

²¹ Ibidem, pp. 29-38.

²² Ibidem, p. 33-34.

²³ Ibidem, p. 33.

²⁴ *Life*, vol. 14, no. 13, March 29, 1943, p. 36.

²⁵ *Exposing Stalin's famine in Ukraine* – archive, 1933. From the Guardian archive. Ukraine, Wed 2 Mar 2022, online <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/02/exposing-stalin-famine-in-ukraine-muggeridge-1933>

²⁶ *Leon Trotsky writes to the Guardian about the Moscow Trials* - archive, 1937, From The Guardian Archive, Wed 25 Jan 2017, online <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/25/trotsky-russia-show-trials-moscow-guardian-1937> accesat la 27 ianuarie 2023.

²⁷ "The Bystander", Wednesday 03 January, 1940, online <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12->

[31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly](https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12-31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly) accesat la 27 ianuarie 2023.

²⁸ "The Sphere", Saturday 17, August 1940, online <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12->

doar citeva exemple din media britanice care au conturat în opinia publică engleză imaginea de dictator al lui Stalin și regimul său de dictatură în URSS.

După ce guvernele american și britanic au decis să ajute URSS și au semnat tratate pentru colaborare militară pentru înfringerea Germaniei naziste a fost necesar ca presa să explice publicului de ce aceste democrații consacrate s-au aliat cu un regim totalitar. A fost unul dintre motivele pentru care a fost rebrenduită imaginea societății sovietice pentru opinia publică occidentală. Pentru aceasta în cadrul Diviziei de Publicitate Externă a Ministerului britanic al informațiilor a fost înființat un Birou care se ocupa de relațiile cu URSS cu misiunea de a supraveghea în mass-media britanică ce tip de informații și materiale sunt utilizate în presa scrisă și audio. În fruntea acestui organism a fost numit jurnalistul Peter Smollett care avea bune cunoștințe despre URSS și o mare experiență jurnalistică. Sarcina principală a fost schimbarea imaginii lui Stalin dintr-un tiran și partener al lui Hitler în „Unchiul Joe”, prietenul Marii Britanii în presa britanică²⁹. Trebuia consacrată imaginea de mare conducător politic și militar de la care noii săi aliații „chiar puteau învăța de la Stalin”³⁰ pentru a învinge pericolul nazist. Câteva spicuri din presa timpului ne arată cât de intensă și eficientă a fost munca acestui birou. Ziarul „The Tatler” își informa cititorii săi din ziua de 7 ianuarie 1942 că „La scurt timp după ascensiunea lui Hitler la putere în 1933, Stalin a fost unul dintre primii care au văzut în Hitler o amenințare la adresa securității europene”³¹. Ziarul „Britannia and Eve” publica în ziua de 1 decembrie 1941 articolul „The True face of Soviet Russia” în care societatea sovietică nu mai era una a asupririi și a lipsei de libertăți ci una superioară societății ruse de dinaintea primei conflagrații mondiale. Termenii erau preluați din propaganda Moscova. Printre altele se afirma că „...avocații și medicii, profesorii, scriitorii, artiștii și intelectualii sunt mai liberi și mai profesioniști astăzi sub Stalin decât erau în 1914 sub țar”³².

Campania de rebrenduire a Uniunii Sovietice atât în societatea americană cât și în cea britanică a fost un succes uriaș deoarece în aproximativ un an de zile imaginea dictatorului sovietic și a regimului comunist se transformase complet în mentalul opiniei publice occidentale. Concludent în această privință este articolul „Rusia după 25 de ani” publicat de „New York Times”. Autorul acestui articol considera „că întreaga lume democratică, lăsând deoparte diferențele de opinie în ceea ce privește strategia, este dispusă să-i spună domnului Stalin și poporului său că niciodată în toată istoria, cu siguranță niciodată în ultimul sfert de secol, Rusia n-a stat atât de sus în respectul și admirația națiunilor libere. Rușii sunt camarazii noștri în luptă. Amintirea Stalingradului îi va inspira pe soldații noștri când, va veni ziua de se înfrunța cu principalele mase ale inamicului”³³. Asemenea articole au apărut în această perioadă și în alte state occidentale contribuind la crearea unei atmosfere favorabile cooperării eficiente pentru înfrângerea Germaniei naziste și a aliaților ei.

Coaliția dintre cele trei mari puteri a funcționat în baza unor principii ale realismului politic și ale strategiei militare. Raportul dintre succes și eșec, evoluțiile ostilităților de pe principalele teatre de operațiuni militare a devenit net în favoarea Coaliției Națiunilor Unite astfel că în anul 1944 nu se mai punea în discuție dacă Germania și aliații săi vor fi înfrinți ci în cât timp se va întâmpla acest lucru și ce va urma după victoria finală. Din această perspectivă lucrurile nu erau atât de clare. Fiecare dintre cele trei mari puteri au căutat, prin negocieri bi și multilaterale, să-și impună interesele la nivel regional și global.

[31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly&age=3](https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12-31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly&age=3) accesat la 27 ianuarie 2023.

²⁹ Catherine Danks, *The Anglo-Soviet Alliance: What does Manchester think?*, in *Вестник СПбГУ. История*. 2016. Вып. 4/*Bulletin of St. Petersburg State University. History*, Issue 4, 2016, p. 4.

³⁰ „The Sphere”, *The CAMPAIGN in RUSSIA--II and III: ICE and SNOW in RUSSIA; What Happens During the Great Winter Freeze-Up* Saturday 20 December 1941, <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12-31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly&age=11> accesat la 27 ianuarie 2023.

³¹ „The Tatler”, Wednesday 07 January 1942, <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12-31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly&age=11> accesat la 27 ianuarie 2023.

³² „Britannia and Eve”, Monday 01 December 1941, online <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/search/results/1940-01-01/1949-12-31?basicsearch=stalin%20&exactsearch=false&retrievecountrycounts=false&publictag=photographs&sortorder=dayearly&age=10> accesat la 27 ianuarie 2023.

³³ „New York Times”, *Russia after 25 years*, November 7, 1942, p. 14, online <https://www.nytimes.com/1942/11/07/archives/russia-after-25-years.html> accesat la 27 ianuarie 2023.

Liderii britanici erau îngrijorați de faptul că rușii ar putea deveni prea puternici pe continentul european și vor continua expansiunea politică dincolo de înțelegerile convenite. Soluția imediată era o negociere a unei linii pe care să oprească înaintarea comunismului în conformitate cu interesele Marii Britanii la acel moment. În ziua de 5 mai 1944 Anthony Eden a schițat cu ambasadorul sovietic din Capitala imperiului, Fyodor Gusev, un prim aranjament privind interesele britanice în Grecia și cele sovietice în România. După două săptămâni ambasadorul sovietic i-a transmis lui Anthony Eden că Moscova acceptă aranjamentul propus³⁴. Aceste aranjamente diplomatice au pregătit pentru W. Churchill înțelegerile care aveau să conducă parafarea celebrului *acord de procentaj* de la Moscova (9 octombrie 1944).³⁵ Se contura astfel o primă porțiune din ceea ce mai târziu va fi definită de același W. Churchill ca fiind o *Cortină de fier* însă nu Marea Britanie avea să fie actorul principal în rivalitatea Est-Vest. Arhitectura de securitate, evoluțiile economice și financiare ca și modelul ideologic și doctrinar de organizare a societății aveau să stea influența raporturilor de putere dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică.

Contextul geopolitic și geostrategic pe de o parte și angrenajul de interese politice și nu în ultimul rând influența factorilor interni au făcut ca liderii celor două superputeri să nu aibă un rol decisiv în modul cum va evolua lumea în era Războiului Rece. Acest aspect este confirmat și în însemnările președintelui Harry S. Truman, în jurnalul său secret declassificat în anul 1978³⁶. Pentru ziua de 17 iulie 1945 președintele Harry S. Truman consemna, că "fiind însoțit de Joe Davis, asistentul ambasadorului american la Moscova, a petrecut câteva ore cu Stalin care era însoțit de Ivan Maiski. Stalin mi-a spus că ar dori să coopereze pe timp de pace așa cum a cooperat și pe timp de război dar va fi foarte greu. A spus că a fost înțeles greșit în SUA și eu am fost înțeles greșit în Rusia. I-am spus că fiecare putem încerca să reparăm această situație în țările noastre și eu voi încerca să fac asta cu tot ce este posibil"³⁷.

Istoria avea să curgă altfel. Serios îngrijorați de soarta lumii, aliații și-au pus în continuare speranțele în cooperarea cu URSS și nu și-au pierdut încrederea în posibilitatea menținerii păcii și securității în lumea postbelică. Dar toate acestea au ținut de percepția unei iluzii venite din partea vizibilă a unui aisberg politic. La doar câteva săptămâni după încheierea operațiunilor militare ale celui de-al Doilea Război Mondial "politica externă sovietică a început să dea semne de îndepărtare de la cooperare și, mai întâi pe ascuns, apoi deschis, a înlocuit cooperarea cu aliații cu o competiție"³⁸. Situația nu se prezenta altfel nici în tabăra occidentală. Leadership-ul militar britanic oferea, la 22 mai 1945, primului ministru W. Churchill un plan strategic (*Unthinkable Operation*)³⁹ pentru "a impune Rusiei voința Statelor Unite și a Imperiului Britanic"⁴⁰.

Încrederea dintre liderii occidentali și cei sovietici a existat atât timp cât a fost nevoie ca să funcționeze cooperarea pe teatrele de operațiuni militare și să fie înfrântă Germania nazistă și aliații ei. După înfrângerea Germaniei și îndeplinirea obiectivului strategico-militar a apărut nevoia reglementării politice a organizării ordinii internaționale postbelice care a generat în mod obiectiv manifestări cu intensitate a rivalităților și intereselor geopolitice de mare putere. Urmărea a fost apariția sferelor de influență explicit marcate în conferințele dintre marii aliați și prevederile Tratatelor de pace de la Paris (1946-1947) țări din Asia, Africa și America Latină.

Neîncrederea și suspiciunea dintre Uniunea Sovietică pe de o parte și marile democrații occidentale s-au intensificat și au devenit politici de stat după încheierea operațiunilor militare pentru că

³⁴ Martin Folly, 'A long, slow and painful road': the Anglo-American Alliance and the Issue of Cooperation with the USSR from Teheran to D-Day, in **Diplomacy & Statecraft**, vol, 23, no. 3, 2021, p. 484.

³⁵ Adam B. Ulam, *Expansion and coexistence: The History of Soviet Foreign Policy. 1917-1967*, New York, 1968, p. 314; Maria G. Brătianu, *Acordul Churchill-Stalin din 1944*, Editura Corint, București, 2002, passim; Gh. Buzatu, *România sub imperiul haosului. 1939-1945*, Editura RAO, București, p. 388 și urm.

³⁶ Barton J. Bernstein, *Truman at Potsdam: His Secret Diary*, US National Security Archive, online <https://nsarchive.gwu.edu/document/28466-document-47-trumans-potsdam-diary> accesat la 10 octombrie 2022

³⁷ Ibidem.

³⁸ Jamil Hasanli, *SSSR-Turtsiya: Ot neytraliteta k Kholodnoy Voyne(1939-1953)/URSS-Turcia: De la neutralitate la Războiul Rece*, «Tsentr Propagandy», Moskva, 2008, p. 185; a se vedea și versiunea în lb engleză: Jamil Hasanli, *Stalin and the Turkish Crisis of the Cold War 1945-1953*, E-book, LEXINGTON BOOKS, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK, 2011 (fără paginație).

³⁹ The National Archives, *Report from the British Military leaders to Prime Minister Winston Churchill on the chances of 'Operation Unthinkable' - a surprise attack on the USSR, 22 May 1945*, online <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/cold-war-on-file/operation-unthinkable/> accesat la 28 ianuarie 2023.

⁴⁰ Ibidem.

fiecare dorea ca scena politică postbelică să fie organizată în conformitate cu propria viziune despre lume și societate⁴¹.

Relațiile dintre Uniunea Sovietică și puterile occidentale s-au înrăutățit constant în următorii cinci ani de după încheierea conflagrației mondiale. Pe țință contradicția majoră de interese geopolitice și geostrategice dintre superputeri va mai apărea un factor care va influența relațiile dintre Occident și lumea comunistă cel nuclear. Faptul că SUA dețineau bomba atomică a creat liderilor sovietici teama nejustificată de a fi cuceriiți. Președintele american Harry S. Truman n-a emis amenințări nucleare explicite împotriva Uniunii Sovietice, dar factorul nuclear a fost prezent chiar și atunci când nu a fost invocat în mod specific. Cea mai deschisă utilizare a bombei, în sprijinul politicii externe a avut loc în iulie 1948, când Truman a trimis bombardiere B-29 în Europa în timpul crizei de la Berlin. Deși nu au fost modificate pentru a transporta bombe atomice, aceste bombardiere au fost menite să semnaleze că Statele Unite vor apăra Europa de Vest cu arme nucleare, dacă va fi necesar. Pentru Statele Unite, bomba a oferit o contragreutate, din punct de vedere psihologic și politic, precum și militar, puterii militare sovietice în Europa. Stalin se temea că Statele Unite vor folosi bomba pentru a pune presiune asupra Uniunii Sovietice și era hotărât să nu lase acest lucru să se întâmple. El a adoptat o politică a ceea ce el a numit „tenacitate și statornicie⁴²”. Acest lucru a devenit evident pentru prima dată în septembrie 1945, la reuniunea de la Londra a Consiliului Miniștrilor de Externe, unde Uniunea Sovietică a luat o poziție dură în problemele legate de reglementarea postbelică. În loc să se dovedească mai flexibil și mai dispus să facă compromisuri, așa cum speraseră americanii, Stalin a adoptat o politică de încăpățănare, de teamă să nu pară slab și să provoace presiuni suplimentare⁴³ și a intensificat cercetările pentru obținerea unei astfel de arme. Astfel tehnologiile de proiectare, cât și de fabricație au fost finalizate până în 1949. Ca parte a deciziei speciale a guvernului, a fost selectat un loc pentru testare în zona Semipalatinsk din Kazahstan, iar la 10 august 1949, a fost aprobat și locul unde se va testa noua armă. După efectuarea a trei încercări (14 august, 18 august și 22 august), primul armă nucleară sovietică de 22 de kilotone (cunoscută sub numele de Izdeliye 501⁴⁴) a fost testată, cu succes, la 29 august 1949. Uniunea Sovietică a reușit să înlăture astfel, în scurt timp, monopolul nuclear al SUA prin dezvoltarea propriului arsenal nuclear.

Această politică de dezvoltare a armelor de nimicire în masă a permis să continue extinderea influenței comunismului în sfera sa de influență și să/și consolideze câștigurile din cel de-al doilea război mondial. Cu toate acestea, sovieticii au evitat de fiecare dată să provoace Statele Unite și să se ajungă la o confruntare directă.⁴⁵ Cu cât Statele Unite și Uniunea Sovietică își sporeau stocul de arme nucleare, temerile unui război nuclear au pătruns în societatea și cultura americană în anii 1950. Școlile au început să elibereze etichete pentru câinele elevilor, astfel încât familiile lor să poată identifica trupurile lor în cazul unui atac. Guvernul SUA a oferit instrucțiuni pentru construirea și echiparea adăposturilor anti-bombă în subsoluri sau curți, iar unele orașe au construit adăposturi municipale. Exercițiile cu bombe nucleare au devenit o parte de rutină a pregătirii pentru dezastre. În prima și cea mai importantă datorie, URSS a fost să prevină orice atac nuclear al SUA împotriva Uniunii Sovietice, precum și să împiedice orice plan al Statelor Unite de a recurge la arme nucleare dacă un conflict local escalada într-un război. Un catalizator major în acest sens a fost criza rachetelor din Cuba din 1962, care a scos la iveală slăbiciunile interne ale Moscovei în ceea ce privește politica nucleară. Ca răspuns la acest eveniment, a fost inițiată o schimbare majoră în politica militară sovietică prin adoptarea unei noi doctrine militare sovietice și a unei strategii nucleare. O parte majoră a acestei revoluții este asociată cu producția pe scară largă de arme nucleare, precum și cu arme de fuziune; desfășurarea de rachete balistice strategice la scară largă pentru formarea unei noi ramuri a armatei sovietice, cunoscută sub numele de Forțele strategice de rachete (SRF), precum

⁴¹ A se vedea, Geoffrey Warner, *From 'Ally' to Enemy: Britain's Relations with the Soviet Union, 1941-1948*, in: F. Gori, S. Pons, eds., *The Soviet Union and Europe in the Cold War, 1943-1953*. Palgrave Macmillan, London, 1996, pp. 293-503; Howard F. Stein, *The Indispensable Enemy and American-Soviet Relations*, in **Ethos**, Vol. 17, No. 4, Dec., 1989, pp. 480-503; Constantin Hlihor, *Istoria secolului XX*, Editura Comunicare.ro, București, 2002, pp.

⁴² David Holloway, *Nuclear Weapons and the Escalation of the Cold War, 1945-1962*, Cambridge University Press, 28 September 2010, p. 5, online https://www.isodarco.it/wp-content/uploads/2020/11/holloway_reading-CHCW.pdf

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Aashriti Gautam, *The Military Strategy of the Soviet Union*, in **Journal of Research in Humanities and Social Science**, vol. 10, Issue 8, 2022, p. 207.

⁴⁵ Paul C. Avey, *Tempting Fate: Why Nonnuclear States Confront Nuclear Opponents*, Cornell University Press, Ithaca, London, 2019, p. 122.

și introducerea armelor nucleare în arsenalele tuturor celorlalte servicii ale forțelor armate sovietice, necesitând astfel o reorganizare internă. Ambele părți s-au făcut vinovate de interpretarea greșită a acțiunilor și declarațiilor celeilalte.

Astfel a început o luptă pentru supremație și hegemonie care s-a dus cu armele și instrumente ale media scrise și audiovizuale pe un nou teatru de operațiuni pentru a se cuceri mintea și inima opiniei publice interne și internaționale. Competiția hegemonie mondială a purtat amprenta clasică doar în discursul leadership-ului politic și militar american și sovietic, pentru că, în esență, bătălia se dădea pe alte teatre de operațiuni decât cele clasice⁴⁶.

Comunicarea a devenit și un instrument de confruntare în bătălia pentru supremație regională și globală, iar frontul informațiilor publice dirijate a stabilit relații comportamentale și a planificat conexiuni pentru alinierea în interiorul unui grup de protagoniști (Occidentul) și în exteriorul lui în confruntarea cu un adversar pe măsură (Blocul dominat de URSS). Politicienii americani, preocupați de importanța „amenințării sovietice”, au susținut necesitatea de a folosi propaganda ca armă ideologică ca să-i contracareze pe ruși. După ce a experimentat o varietate de structuri birocratice în cadrul Departamentului de Stat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, guvernul american și-a transferat toate armele jurnalistice și propagandiste în mâinile Agenției de Informații a Statelor Unite (USIA). A fost înființată în 1953 ca agenție de propagandă – deși termenul de propagandă nu a fost folosit direct ca să descrie misiunea agenției, deoarece Departamentul de Stat nu dorea să fie asociat cu activități caracteristice regimurilor totalitare și de dictatură. A fost preferat un termen nou cel de „diplomație publică” asociat unei activități puse în slujba negocierii și cooperării în lume⁴⁷. La începutul Războiului Rece, URSS a dezvoltat rapid mijloace de informare finanțate de guvernul sovietic: Radio Moscova, Radio Pace și Progres, Agenția Rusă de Informații Telegrafice TASS, agenția de știri Novosti. Bugetul Serviciului internațional al Radio Moscova s-a ridicat la 700 de milioane de dolari în 1980 și la 550 de milioane cel pentru TASS. În general, în estimările CIA, bugetul anual al URSS pentru activități de propagandă s-ar fi ridicat la 3 miliarde 3 sute de milioane⁴⁸.

Acest tip de război purtat cu arme împrumutate din media scrise și audiovizuale nu s-a desfășurat pe un teatru de operațiuni bine delimitat ca în războaiele clasice în care exista o linie de demarcație dintre cele două părți combatante bine determinată. Câmpul de luptă s-a extins rapid în lumea extraeuropeană/Sudul global unde procesul de decolonizare început încă din perioada interbelică intrase în faza sa finală. Rivalitatea dintre noile superputeri ale Războiului Rece a început să se manifeste și în această lume care era complet transformată de prăbușirea vechilor imperii europene și apariția de noi state independente – de la subcontinentul indian imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, până la o mare parte din Africa de Nord și Asia de Sud-Est în anii 1950 și în cele din urmă la marele val de decolonizare din Africa subsahariană care a atins apogeul în 1960 și a continuat până la mijlocul anilor 1970⁴⁹. Aceste noi state „reprezentau atât o amenințare, cât și o oportunitate pentru superputerile Războiului Rece. Atât Statele Unite, cât și Uniunea Sovietică au căutat să-i cucerească de partea lor și s-au temut de consecințele căderii lor în fața inamicului”⁵⁰.

⁴⁶ Constantin Hlihor, Nicolae Melinescu, *TvR. Actor și martor la prăbușirea comunismului și nașterea democrației*, Editura EIKON, București, 2021, p. 16-17.

⁴⁷ Ecaterina Hlihor, *Diplomația publică în politica internațională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 14.

⁴⁸ Constantin Hlihor, Nicolae Melinescu, *op.cit.*, p. 22.

⁴⁹ David Brydan, *Rethinking the Cold War: a global conflict?*, in Jessica Reinisch, David Brydan, Ben Walsh, eds., *Exploring and Teaching Twentieth-Century History*, Historical Association, 2019, p. 38, online [https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/123937689/Rethinking the Cold War a global conflict.pdf](https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/123937689/Rethinking%20the%20Cold%20War%20a%20global%20conflict.pdf) accesat la 24 februarie 2023.

⁵⁰ Ibidem, p. 39.